

Sociaaleconomische trends

Werknemers en zelfstandigen: overeenkomsten en verschillen tussen CBS-cijfers

2016 | 01

Han van den Berg

Jos Erkens

Lico Hoekema

Lian Kösters

Hans Muller

Jeroen Nieuweboer

Noortje Pouwels-Urlings

Michel Walthouwer

Job van der Zwan

1. Inleiding

CBS publiceert met grote regelmaat gegevens over het aantal mensen dat werkt als werknemer of zelfstandige. Deze gegevens zijn afkomstig uit verschillende statistieken die elk een eigen doel dienen en zijn vaak gebaseerd op verschillende bronnen. Ook zijn de begrippen in deze statistieken niet altijd op dezelfde wijze gedefinieerd of geoperationaliseerd. In dit artikel worden de belangrijkste CBS-cijfers over het aantal werknemers en zelfstandigen op een rij gezet en de verschillen tussen deze cijfers verklaard. Centraal hierbij staan de uitkomsten van de Arbeidsrekeningen, de Enquête Beroepsbevolking (EBB) en de Inkomensstatistiek. Verder komen ook de Statistiek Werkgelegenheid en Lonen (SWL) en de Bedrijvendemografie aan de orde.

2. Definities werknemers en zelfstandigen

Werkenden zijn alle personen die betaald werk hebben. Om gegevens over werkenden internationaal vergelijkbaar te maken is door de International Labour Organization (ILO) een classificatie van typen werkenden samengesteld: de International Classification of Status in Employment (ICSE'93). In het Europees Stelsel van Nationale Rekeningen (ESR 2010) worden vergelijkbare richtlijnen gehanteerd. Het ESR 2010 is volledig in overeenstemming met het wereldwijd gebruikte System of National Accounts.

De ICSE'93 maakt onderscheid tussen 'paid employment jobs' ofwel werknemersbanen en 'self-employment jobs' ofwel zelfstandigenbanen, waarbij voor het onderscheid tussen beide gekeken wordt naar aspecten van economisch risico en mate van autoriteit. In de technische toelichting staan de letterlijke Engelstalige ILO-definities van werknemers- en zelfstandigenbanen. De typen werkenden die door de ILO worden onderscheiden zijn: (1) werknemer, (2) werkgever (zelfstandige met personeel), (3) zelfstandige zonder personeel, (4) meewerkende gezinsleden, (5) lid van coöperatie van producenten, en (6) werkenden, niet te classificeren. Hiervan wordt de eerste groep tot (betaald) werknemerschap gerekend en groep 2 tot en met 5 tot zelfstandigen. Groep 6 is een restgroep. De ILO geeft ook nog een lijst van specifieke groepen die mogelijk problemen op kunnen leveren en doet aanbevelingen hoe hiermee om te gaan.

Voor Nederland is vooral de groep directeuren-groootaandeelhouders (dga's) van belang. De ILO geeft aan dat gebruikers van arbeidsmarktstatistieken kunnen verschillen in opvatting over de vraag of de dga's tot de werknemers dan wel tot de zelfstandigen behoren. Dga's ontvangen net als de andere werknemers loon van het bedrijf waar zij in dienst zijn, terwijl hun positie en verantwoordelijkheden in een bedrijf vergelijkbaar zijn met die van zelfstandigen. Binnen de Nationale Rekeningen worden zij overeenkomstig het ESR 2010 als werknemers geassocieerd. De ESR-definitie van zelfstandigen luidt namelijk: 'zelfstandigen zijn personen die als eigenaar of mede-eigenaar werkzaam zijn in een onderneming zonder

rechtspersoonlijkheid die niet als quasi vennootschap wordt beschouwd.' Voor analyses van de arbeidsmarkt geeft de ILO aan dat het wellicht beter is om de dga's als zelfstandigen te beschouwen. De ILO adviseert daarom de dga's binnen de verschillende statistieken apart te identificeren om zo aan de gebruiker over te laten waar men deze wil indelen.

Het combineren van de ICSE'93 en het ESR 2010 geeft een definitie voor een werknemer en een voor een zelfstandige met twee mogelijke invalshoeken: een sociaaleconomische en een economische (zie kader).

Werknemers en zelfstandigen volgens sociaaleconomische en economische invalshoek

Sociaaleconomische invalshoek

Werknemer

Een persoon die in een arbeidsovereenkomst afspraken met een economische eenheid (bedrijf, instelling of particulier huishouden) maakt om arbeid te verrichten waartegenover een financiële beloning staat. Hiertoe behoren geen dga's.

Zelfstandige

Een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico

- in een eigen bedrijf of praktijk (zelfstandig ondernemer), of
- als directeur-grotaandeelhouder (dga), of
- in het bedrijf of de praktijk van een gezinslid (meewerkend gezinslid), of
- als overige zelfstandige (bijvoorbeeld in een zelfstandig uitgeoefend beroep).

Economische invalshoek

Werknemer

Een persoon die in een arbeidsovereenkomst afspraken met een economische eenheid (bedrijf, instelling of particulier huishouden) maakt om arbeid te verrichten waartegenover een financiële beloning staat. Hiertoe behoren ook dga's.

Zelfstandige

Een persoon die arbeid verricht voor eigen rekening of risico

- in een eigen bedrijf of praktijk (zelfstandig ondernemer), of
- in het bedrijf of de praktijk van een gezinslid (meewerkend gezinslid), of
- als overige zelfstandige (bijvoorbeeld in een zelfstandig uitgeoefend beroep).

Toelichting

Voor directeuren-grotaandeelhouders (dga's) geldt dat zij als werknemers kunnen worden gezien, omdat zij net als de andere werknemers loon ontvangen van het bedrijf waar zij in dienst zijn óf als zelfstandigen, omdat hun positie en verantwoordelijkheden in het bedrijf lijken op die van de andere zelfstandigen. Vanuit de economische invalshoek zijn dga's daarom werknemers, vanuit de sociaaleconomische invalshoek zijn dga's zelfstandigen. Meewerkende gezinsleden worden, ongeacht de invalshoek, tot zelfstandigen gerekend tenzij zij een arbeidsovereenkomst zijn aangegaan. Huishoudelijke hulpen, gastouders, babysitters, krantenbezorgers en folderaars worden ook beschouwd als zelfstandigen.

3. De CBS-statistieken over werknemers en zelfstandigen

De diverse statistieken die publiceren over werknemers en zelfstandigen bestaan elk omwille van een ander doel en zijn tevens gebaseerd op verschillende bronnen, wat voor een belangrijk deel de verschillen tussen de cijfers over werknemers en zelfstandigen verklaart. Doel en kenmerken van deze statistieken worden in deze paragraaf kort toegelicht. Een overzicht van de belangrijkste karakteristieken is opgenomen in tabel 1 van de bijlage.

3.1 Enquête Beroepsbevolking

De gegevens over de beroepsbevolking zijn gebaseerd op de Enquête Beroepsbevolking (EBB). De EBB is een steekproefonderzoek dat doorlopend door het CBS wordt uitgevoerd. Doel van het onderzoek is het verstrekken van informatie over de relatie tussen mens en arbeidsmarkt. Hierbij worden kenmerken van personen in verband gebracht met hun positie op de arbeidsmarkt. De doelpopulatie bestaat uit personen die in Nederland wonen, met uitzondering van personen in inrichtingen, instellingen en tehuizen (de institutionele bevolking). Voor de EBB wordt elk jaar een steekproef getrokken van ongeveer 1 procent van de Nederlandse bevolking. Doorlooptijd van de EBB-enquête is ongeveer een jaar, waarbij respondenten met telkens een tussenliggende periode van drie maanden vijf maal benaderd worden met een vragenlijst (roterend paneldesign).

Bij publicatie op basis van de EBB classificeert het CBS de bevolking van 15 jaar en ouder in de werkzame beroepsbevolking, de werkloze beroepsbevolking en de niet-beroepsbevolking (zie Technische toelichting). De werkzame beroepsbevolking wordt op basis van de hoofdbaan (er worden maximaal twee werkkringen/banen uitgevraagd) verder verbijzonderd naar werknemers en zelfstandigen. De sociaaleconomische invalshoek is daarbij het uitgangspunt.

3.1.1 Indeling bevolking naar arbeidspositie en positie in de werkring (15 tot 75 jaar), 2012

	x 1 000
Beroeps- en niet-beroepsbevolking	12 541
Werkzame beroepsbevolking	8 330
werknemer	7 057
werknemer met vaste arbeidsrelatie	5 361
Werknemer met flexibele arbeidsrelatie	1 696
Zelfstandige	1 273
zelfstandig ondernemer	1 154
meewerkend gezinslid	46
overige zelfstandige	73
zelfstandige zonder personeel (zzp)	906
zelfstandige met personeel	321
Werkloze beroepsbevolking	516
Niet-beroepsbevolking	3 695

Op StatLine, de elektronische databank van het CBS, worden de gegevens doorgaans gepresenteerd voor personen van 15 tot 75 jaar.

3.2 Inkomensstatistiek

De Inkomensstatistiek geeft een beeld van de samenstelling en verdeling van het inkomen van personen en huishoudens in Nederland. De statistiek is voornamelijk gebaseerd op gegevens van de Belastingdienst. Voor werknemers komen de inkomensgegevens uit de Aangifte inkomstenbelasting en loonbelastinggegevens. De belangrijkste bronnen bij het samenstellen van cijfers over zelfstandigen zijn voor de zelfstandig ondernemers het bestand Satelliet Zelfstandige Ondernemers (SZO), waarin voor alle ondernemers gegevens over de winstaangiften zijn opgenomen. Voor dga's is dat de Fiscale Loonaangifte en voor meewerkende gezinsleden en overige zelfstandigen de Aangifte inkomstenbelasting. De populatie die het CBS met de Inkomensstatistiek beschrijft, is de bevolking van Nederland in particuliere huishoudens op 31 december. Uitgezonderd is dus de institutionele bevolking. De huidige Inkomensstatistiek is gebaseerd op een panelsteekproef, het Inkomenspanelonderzoek (IPO). Het CBS beschikt echter over inkomensgegevens van de gehele bevolking. Op termijn volgt dan ook de overstap naar integrale publicatie. De cijfers in dit artikel zijn wel al gebaseerd op integrale gegevens.

Of personen actief zijn als werknemer of zelfstandige dan wel inactief (uitkering of geen inkomen) is in dit artikel vastgesteld op basis van een nieuwe indeling van de sociaaleconomische categorie, die bij de overstap naar integrale publicatie de standaard zal zijn. Personen vallen op grond van de hoogte van de verschillende soorten inkomsten volgens een getrapte zwaartepuntbenadering in een bepaalde sociaaleconomische categorie. Winstaanvaarders en hun meewerkende partners worden daarbij altijd als zelfstandige getypeerd indien de inkomsten uit andere bronnen beperkt zijn. Zodoende behoren ook verlieslijdende zelfstandigen tot de zelfstandigen. In de Technische toelichting staan een nadere uitleg en de verschillende categorieën in de oude en nieuwe variant van de sociaaleconomische categorie.

3.2.1 Indeling bevolking naar sociaaleconomische categorie, 2012

	x 1 000
Totaal bevolking in particuliere huishoudens	16 415
Werk als voornaamste inkomensbron	7 378
werknemer	6 280
zelfstandige	1 098
directeur-groootaandeelhouder	200
zelfstandig ondernemer	779
meewerkend gezinslid	25
overige zelfstandige	94
Andere voornaamste inkomensbron	8 495
ontvanger werkloosheidsuitkering	186
ontvanger bijstandsuitkering	359
ontvanger uitkering sociale voorziening overig	160
ontvanger ziekte/arbeidsongeschiktheid	488
ontvanger pensioenuitkering	2 909
nog niet schoolgaand/scholier/student met inkomen	1 301
nog niet schoolgaand/scholier/student zonder inkomen	3 091
Zonder inkomen	542

3.3 Statistiek Werkgelegenheid en Lonen

Sinds 2006 zijn werkgevers verplicht om bij elke salarisbetaling een digitale aangifte te doen bij de Belastingdienst over al hun individuele werknemers. Via de loonheffingen dragen de werkgevers (inhoudingsplichtigen) loonbelasting, premies voor de volksverzekeringen, premies voor de werknemersverzekeringen en de inkomensafhankelijke bijdrage voor de Zorgverzekeringswet af. Elke maand wordt daarbij een digitaal bericht aangemaakt dat individuele gegevens bevat van alle dienstverbanden en uitkeringen. Op basis van deze loonaangiften houdt het UWV een centrale administratie bij, de polisadministratie. Hieruit stelt het CBS de Statistiek Werkgelegenheid en Lonen (SWL) samen.

De SWL-uitkomsten betreffen alle banen van werknemers bij bedrijven en instellingen in Nederland. Banen van Nederlanders die in het buitenland werken vallen hier niet onder. Daarentegen tellen banen van personen die niet in Nederland wonen (maar hier wel werken) wél mee. In de SWL doen alle banen van werknemers mee, ongeacht de arbeidsduur van de baan of de leeftijd van de werknemer. Banen van zelfstandigen vallen buiten het onderzoek. Banen van dga's tellen echter wel mee, wat betekent dat in de SWL de economische invalshoek voor de definiëring van werknemers wordt toegepast. De uitkomsten van de SWL vormen tevens de belangrijkste bron van gegevens over banen van werknemers voor de Arbeidsrekeningen (zie paragraaf 3.4).

De SWL-uitkomsten worden momenteel nog jaarlijks gepubliceerd. De uitkomsten betreffen zowel het aantal banen van werknemers als het aantal arbeidsjaren. Detaillering van de uitkomsten vindt plaats naar geslacht, leeftijd, nationaliteit, arbeidsduur, dienstverband (voltijd/deeltijd), economische activiteit, cao-sector, bedrijfsgrootte, soort baan, contract voor bepaalde/onbepaalde tijd, wel/geen overwerk en wel/geen auto van de zaak. Volgens de SWL, waar gebruik gemaakt wordt van de economische invalshoek, waren er in 2012 bijna 7,9 miljoen werknemersbanen waaronder 224 duizend banen van dga's (zie tabel 3.6.1).

3.4 Arbeidsrekeningen

De Arbeidsrekeningen maken deel uit van de Nationale rekeningen, de officiële boekhouding van de Nederlandse economie. In de Arbeidsrekeningen worden gegevens samengesteld over de werkgelegenheid van werknemers en zelfstandigen bij bedrijven, instellingen en particuliere huishoudens in Nederland. Alle betaalde arbeid telt hierbij mee, ongeacht leeftijd, woonland of het aantal uren dat iemand per week werkt. De Arbeidsrekeningencijfers zijn gebaseerd op alle arbeidsgegevens waarover het CBS beschikt. De belangrijkste onderliggende bronnen zijn voor de werknemers de banenbestanden op basis van de polisadministratie (zie ook paragraaf 3.3). Voor de zelfstandigen zijn dat de Satelliet Zelfstandige Ondernemers (zie paragraaf 3.2) en een zelfstandigenbestand dat voortkomt uit de Inkomensstatistiek (zie paragraaf 3.2). Ook wordt gebruik gemaakt van een bestand met gegevens over de overige inkomsten uit tegenwoordige arbeid, met inkomensgegevens van onder meer alfa-hulpverleners, bepaalde groepen freelancers en bijverdiensten. De raming van kwartaalcijfers over zelfstandigen is vooral gebaseerd op EBB-cijfers over de ontwikkeling in het aantal zelfstandigen (exclusief dga's).

De Arbeidsrekeningen kwantificeren de werkgelegenheid op vier manieren: het aantal werkzame personen, het aantal banen van werkzame personen, het aantal arbeidsjaren

(waarbij deeltijdbanen zijn omgerekend tot het equivalent van voltijdbanen) en het arbeidsvolume op basis van het totaal aantal gewerkte uren. Doordat een persoon tegelijkertijd meer banen kan hebben (bijbanen), komt het aantal banen hoger uit dan het aantal werkzame personen. Het aantal arbeidsjaren is daarentegen minder dan het aantal werkzame personen, doordat in veel banen in deeltijd wordt gewerkt. In het arbeidsvolume in arbeidsjaren zijn alle banen (voltijd en deeltijd) omgerekend naar voltijdbanen, ook wel voltijdequivalenten (vte) genoemd. In economisch opzicht gaat het echter om het totaal aantal gewerkte uren. Het aantal gewerkte uren betreft de feitelijk gewerkte tijd van werkzame personen. Niet-gewerkte uren door vakantie, arbeidsduurverkortings, ziekte en dergelijke tellen hierbij niet mee, overwerkuren daarentegen wél. Voor het onderscheid in werknemers en zelfstandigen passen de Arbeidsrekeningen de economische invalshoek toe. De zelfstandigen worden niet nader onderverdeeld naar de verschillende typen.

3.4.1 Werkgelegenheid volgens Arbeidsrekeningen, 2012

	Totaal	Werknemers	Zelfstandigen
Werkzame personen (x 1 000)	8 836	7 399	1 436
Banen (x 1 000)	9 923	7 908	2 015
Arbeidsjaren (x 1 000)	7 055	5 901	1 154
Gewerkte uren (mln uren)	12 487	9 924	2 563

3.5 Bedrijvendemografie

Het Algemeen bedrijvenregister (ABR) van het CBS bevat alle bedrijven in Nederland. De technische term binnen CBS voor bedrijf is de bedrijfseenheid. Een bedrijfseenheid is de feitelijke transactor in het productieproces en wordt gekenmerkt door autonomie ten aanzien van de beslissingen over dat proces en door het aanbieden van producten aan derden (marktgerichtheid). Het doel van het ABR is het vormen van een ruggengraat voor de bedrijfseconomische statistieken. Enerzijds fungeert het als steekproefkader. Anderzijds kan het ook als integratiekader dienen omdat nagenoeg alle bedrijfseconomische statistieken de informatie op bedrijfseenheidsniveau verzamelen en op dit niveau uitkomsten uit verschillende onderzoeken aan elkaar gekoppeld kunnen worden. Voor Bedrijvendemografie wordt het ABR gebruikt als bron voor het bepalen van standcijfers (per jaar en per kwartaal) en stroomcijfers (geboorte, sterfte, fusie, overname) op basis van 'events' in het ABR.

De insteek van het ABR ligt op het bedrijfsniveau. Het ABR bevat dus geen gegevens over het aantal zelfstandigen, maar uitsluitend gegevens over de bedrijvenpopulatie en de kenmerken van de bedrijven in de populatie. Dat wil niet zeggen dat er geen overlap is tussen zelfstandigen en bedrijven. Voor het afbakenen van zelfstandigen gaat Bedrijvendemografie uit van bedrijven van zelfstandigen die een eigenaarsrelatie en/of de dagelijkse leiding hebben in een bedrijf dat opgenomen is in de bedrijvenpopulatie van het ABR. Het gaat hierbij dan om de natuurlijke personen en daarnaast om de dga's van alle BV's. Alle natuurlijke personen (waaronder eenmanszaak, VOF, CV en maatschap) worden derhalve als zelfstandigen geteld. Voor al deze rechtsvormen geldt dat één bedrijf gelijk wordt gesteld aan één zelfstandige. Daarnaast worden bedrijven met de rechtsvorm BV (dga's) ook tot de bedrijven van zelfstandigen gerekend. Er zijn volgens Bedrijvendemografie in totaal bijna 1,3 miljoen bedrijven van zelfstandigen, waarvan de eenmanszaken (804 duizend) het merendeel vertegenwoordigen. Inhoudelijk komen de zelfstandigen zoals die uit het ABR bepaald worden dus het best overeen met de 'zelfstandig ondernemers' en de 'dga's', en ze zijn daarmee een deelverzameling van de zelfstandigen volgens de sociaaleconomische invalshoek.

3.5.1 Aantal bedrijven in Nederland naar rechtsvorm, 1 januari 2012

	x 1 000
Totaal	1 342
Natuurlijke personen	
Totaal	996
Eenmanszaak	804
Maatschap, samenwerking	36
Vennootschap onder firma (VOF)	150
Commanditaire vennootschap (CV)	7
Rechtspersonen	
Totaal	345
Besloten vennootschap (BV)	302
Naamloze vennootschap (NV)	1
Coöperatieve vereniging	2
Vereniging of stichting	36
Overheid	1
Overig of onbekend	4
Bedrijven van zelfstandigen	1 298

3.6 De statistieken op een rij

Naast bovengenoemde statistieken zijn er binnen het CBS ook nog andere statistieken die publiceren over werknemers of zelfstandigen. Veelal gaat het dan om statistieken die betrekking hebben op specifieke onderwerpen of branches. Zo is er de Landbouwtelling, die de agrarische sector in Nederland beschrijft. Er is een statistiek over medisch geschoolden gebaseerd op het zogenoemde BIG-register van personen die gerechtigd zijn om een medisch beroep uit te oefenen. Over de arbeidsomstandigheden van werknemers en zelfstandigen worden in twee separate enquêtes gegevens verzameld en gepubliceerd: de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA) en de Zelfstandigen Enquête Arbeid (ZEA) van CBS en TNO. Sinds kort is er ook de publicatie Staat van het MKB beschikbaar, die specifiek ingaat op de bedrijven van zelfstandig ondernemers en dga's. Daarnaast kent het CBS ook het Stelsel van Sociaal-Statistische Bestanden (SSB) waarin de microdata van het CBS door koppeling met elkaar in verband gebracht worden en waarmee ook gegevens over werknemers en zelfstandigen gemaakt kunnen worden.

In tabel 3.6.1 zijn de aantallen werknemers en zelfstandigen uit de statistieken beschreven in de paragrafen 3.1 tot en met 3.5 voor 2012 bijeengezet. Het aantal werkenden loopt uiteen van 7,4 miljoen volgens de Inkomensstatistiek tot 8,8 miljoen volgens de Arbeidsrekeningen. De Inkomensstatistiek telt 6,3 miljoen werknemers, waar dit er 7,4 miljoen zijn volgens de Arbeidsrekeningen en 7,8 miljoen werknemersbanen volgens de SWL. De aantallen zelfstandigen variëren zowel voor de totale groep als voor de verschillende typen zelfstandigen. Zo zijn er op basis van de EBB bijna 1,2 miljoen zelfstandig ondernemers en dga's, waar de Inkomensstatistiek er nog geen miljoen heeft. De EBB telde in 2012 iets meer dan 900 duizend zelfstandigen zonder personeel (zzp), tegenover een miljoen zzp'ers op basis van Bedrijvendemografie. In de paragrafen 4 tot en met 8 worden de verschillen tussen de statistieken specifiek beschreven.

3.6.1 Aantallen werknemers en zelfstandigen volgens diverse CBS-statistieken, 2012

	Totaal	Werk- nemer	Zelf- standigen	waaronder						
				zelfstandig ondernemer	dga	meewerkend gezinslid	overige zelfstandige	zzp	zmp	
	x 1 000									
Arbeidsrekeningen										
Werkzame personen	8 836	7 399	1 436	.	210
Banen	9 923	7 908	2 015	.	223
Enquête Beroepsbevolking (EBB)										
Werkzame Beroepsbevolking	8 330	7 057	1 273	1 154 ¹⁾	.	46	73	906	321	
Inkomensstatistiek										
Personen met werk: voornaamste inkomen	7 378	6 280	1 098	779	200	25	94	784	290	
Personen met werk: totaal aantal inkomensbronnen	9 760	8 002	1 758	1 023	240	41	455	1 399	318	
Statistiek Werkgelegenheid en Lonen										
Banen	.	7 872	.	.	224
Bedrijvendemografie										
Bedrijven	.	.	.	996	302	.	.	1 004	294	

¹⁾ Incl. dga.

4. Vergelijking EBB- Arbeidsrekeningen

In 2012 waren er volgens de Arbeidsrekeningen ruim 9,9 miljoen banen. Deze waren verdeeld over 8,8 miljoen werkzame personen: 7,4 miljoen werknemers en 1,4 miljoen zelfstandigen. Op basis van de EBB bestond de werkzame beroepsbevolking uit 8,3 miljoen personen, van wie 7,1 miljoen werknemers en 1,3 miljoen zelfstandigen. In tabel 4.7.1 zijn de verschillen tussen de gegevens uit de Arbeidsrekeningen en de EBB gekwantificeerd. Er zijn een aantal verschilposten.

4.1 Leeftijdsafbakening

De Arbeidsrekeningenuitkomsten omvatten alle werkzame personen, ongeacht leeftijd. De EBB-uitkomsten over de werkzame beroepsbevolking betreffen doorgaans alleen de personen van 15 tot 75 jaar. Voor vergelijkbaarheid met de Arbeidsrekeningen moeten daar in ieder geval de werkzame 75-plussers nog bij. Deze personen worden in de EBB ook waargenomen, zodat het aantal werkzame 75-plussers direct uit de EBB-data kan worden afgeleid. Personen jonger dan 15 jaar ontbreken in de EBB. Op basis van beschikbare informatie is een schatting gemaakt van het aantal werkende jongeren.

4.2 Institutionele bevolking

De Arbeidsrekeningencijfers over werkzame personen omvatten 13 duizend personen die wonen in inrichtingen, instellingen en tehuizen. De institutionele bevolking blijft in de EBB buiten beschouwing. Het gaat om instellingen zoals verpleeg-, verzorgings- en kindertehuizen,

gezinsvervangende tehuizen, revalidatiecentra en penitentiaire inrichtingen, waar de personen in principe voor langere tijd (zullen) verblijven. Per 1 januari 2012 telde de totale institutionele bevolking volgens CBS 219 duizend personen, van wie ruim de helft 65-plusser was.

4.3 Wonen in Nederland, werken in het buitenland

Nog een verschilpost bij het vergelijken van de Arbeidsrekeningcijfers met de EBB-cijfers betreft grenspendel. Bij de EBB worden de personen waargenomen die in Nederland *wonen*, het steekproefkader is namelijk de Basisregistratie Personen (BRP, voorheen GBA), terwijl het bij de Arbeidsrekeningen gaat om de personen die in Nederland *werken*. Bij de EBB wordt aan personen met een baan ook gevraagd in welke gemeente ze werken. De hierop gebaseerde uitkomsten worden door Eurostat gepubliceerd. In 2012 waren er 35 duizend werkenden die in Nederland woonden, maar in het buitenland werkzaam waren.

4.4 Werken in Nederland, wonen in het buitenland

Het aantal personen dat werkt in Nederland, maar woont in het buitenland kan worden vastgesteld op basis van Arbeidsrekeningcijfers. Personen die niet voorkomen in de BRP, tellen als wonend in het buitenland. In 2012 waren er 231 duizend mensen die werkten in Nederland, maar woonden in het buitenland. Het ging voor het grootste deel om werknemers.

4.5 Bijraming zwart werk en bijzondere groepen

Bij het samenstellen van de Arbeidsrekeninguitkomsten wordt een bijraming gemaakt voor werk dat niet via de registers ingeteld kan worden. Het gaat om huishoudelijke hulpen, krantenbezorgers, folderaars, oppas (gastouders en babysitters), lokaal personeel van Nederlandse ambassades en zwart of illegaal werk. De bijraming betrof in 2012 in totaal 435 duizend werkzame personen. Uit een koppeling tussen de microbestanden van Arbeidsrekeningen (waarin de huishoudelijke hulpen enz. niet zijn opgenomen) en het EBB-microbestand blijkt dat de helft (217 duizend) van de totale bijraming bij Arbeidsrekeningen wel in de EBB wordt waargenomen.

4.6 Dga's

Dga's worden bij de Arbeidsrekeningen gerekend tot de werknemers, omdat zij in dienst zijn van een bedrijf of instelling en loon ontvangen (economische invalshoek). Zij zijn echter in dienst van het eigen bedrijf en de dga ziet zichzelf daarom veelal als ondernemer en niet als werknemer, zo blijkt ook uit een koppeling tussen EBB-gegevens en registerdata. In de EBB-cijfers tellen zij als de zelfstandige mee (sociaaleconomische invalshoek). In 2012 waren er volgens de Arbeidsrekeningen 210 duizend personen werkzaam als dga.

4.7 Statistisch verschil

Nadat met alle genoemde verschilposten tussen de EBB en de Arbeidsrekeningen rekening is gehouden, resteert nog steeds een verschil. Dit verschil wordt in de aansluitstaat gepresenteerd als een 'statistisch verschil'.

4.7.1 Vergelijking EBB en Arbeidsrekeningen (AR), 2012

	Totaal	Werknemers	Zelfstandigen
	x 1 000		
1. Werkzame beroepsbevolking (EBB)	8 330	7 057	1 273
2. Werkzame personen jonger dan 15 jaar	47	42	5
3. Werkzame personen van 75 jaar en ouder	15	6	9
4. Werkzame personen in institutionele bevolking	13	12	1
5. Werkzame personen die in Nederland wonen (1+2+3+4)	8 405	7 117	1 288
6. Personen werkzaam in het buitenland	35	28	6
7. Werkzame personen wonend in het buitenland	231	222	9
8. Bijraming zwart werk en bijzondere groepen	217	11	206
9. Dga's	0	210	-210
10. Statistisch verschil (11-5+6-7-8-9)	17	-132	149
11. Werkzame personen die in Nederland werken (AR)	8 836	7 399	1 436
12. Bijbanen	1 087	509	578
13. Banen van werkzame personen (AR) (11+12) waaronder	9 923	7 908	2 015
banen dga's	223	223	0

5. Vergelijking Arbeidsrekeningen- Inkomensstatistiek

Volgens de Arbeidsrekeningen waren er in 2012 in Nederland ruim 8,8 miljoen werkzame personen, terwijl er volgens de Inkomensstatistiek 7,4 miljoen personen met voornamelijk inkomen uit werk waren. Volgens de Arbeidsrekeningen ging het om 7,4 miljoen werknemers en 1,4 miljoen zelfstandigen. De Inkomensstatistiek telde 6,3 miljoen werknemers en 1,1 miljoen zelfstandigen. In tabel 5.7.1 zijn de verschillen tussen de gegevens uit de Arbeidsrekeningen en de Inkomensstatistiek gekwantificeerd. Er zijn een aantal verschilposten.

5.1 Institutionele bevolking

Evenals in de EBB tellen werkzame personen die tot de institutionele bevolking behoren bij de Inkomensstatistiek niet mee, terwijl zij in de Arbeidsrekeningen wel meedoen.

5.2 Wonen of werken in Nederland

De Arbeidsrekeningcijfers hebben betrekking op de personen die in Nederland werken, terwijl de cijfers over werkenden bij de Inkomensstatistiek betrekking hebben op de personen die in Nederland wonen. De Arbeidsrekeningcijfers omvatten 231 duizend werkzame personen die niet in Nederland wonen (zie ook paragraaf 4.4). Anderzijds omvat de Inkomensstatistiek 35 duizend werkenden die in het buitenland werkzaam zijn. Het merendeel van deze personen is werknemer.

5.3 Bijraming zwart werk en bijzondere groepen

De Arbeidsrekeningen maken, zoals in paragraaf 4.5 aangegeven, een bijraming voor huishoudelijke hulpen, krantenbezorgers, folderaars, oppas (gastouders en babysitters), lokaal personeel van Nederlandse ambassades en zwart of illegaal werk. Aangenomen wordt dat deze groepen werkenden ontbreken in de Inkomensstatistiek omdat zij hun inkomsten (merendeels) niet bij de Belastingdienst opgeven. Het betreft vooral zelfstandigen.

5.4 Zwaartepuntypering

Bij de Arbeidsrekeningen tellen alle mensen mee die (in het betreffende jaar) in Nederland gewerkt hebben. Bij de Inkomensstatistiek wordt echter een zwaartepuntypering toegepast, waarbij de belangrijkste bron van inkomen bepaald in welke sociaaleconomische categorie een persoon terecht komt (zie Technische toelichting). Onderwijsvolgenden bijvoorbeeld die in 2012 wel gewerkt hebben zijn bij de Inkomensstatistiek veelal niet getypeerd als werknemer of zelfstandige. Zij zijn ingedeeld als scholier/student met inkomen, omdat het inkomen uit arbeid in het verslagjaar onder de lage-inkomensgrens (11 839 euro in 2012) bleef. Bij de Inkomensstatistiek betreft dit 1,2 miljoen scholieren/studenten met inkomen, die in 2012 kortere of langere tijd gewerkt hebben. Rekening houdend met het aantal dagen dat zij in 2012 gewerkt hebben, telt deze groep in het jaargemiddelde van de Arbeidsrekeningen mee voor 767 duizend werkzame personen.

De zwaartepuntypering bij de Inkomensstatistiek leidt er ook toe dat een deel van de werkzame personen niet als werknemer of als zelfstandige wordt getypeerd omdat hun inkomen in 2012 voor een groter deel bestond uit een uitkering of pensioen. In het jaargemiddelde van Arbeidsrekeningen tellen zodoende 135 duizend uitkeringsontvangers en 186 duizend pensioenontvangers mee als werkzame personen.

5.5 Jaargemiddelde of ultimo stand

In de Inkomensstatistiek wordt uitgegaan van een peildatum (ultimo verslagjaar), terwijl de uitkomsten van de Arbeidsrekeningen jaargemiddelden zijn. Een deel van de 7,4 miljoen

personen die in de Inkomensstatistiek als werkende getypeerd zijn, heeft niet het gehele jaar gewerkt. Hiermee rekening houdende komt de Inkomensstatistiek 271 duizend personen hoger uit dan het jaargemiddelde van de Arbeidsrekeningen. Tegelijkertijd geldt echter dat werkzame personen die in de loop van het verslagjaar zijn overleden, nog wel voor een deel bij het jaargemiddelde van de Arbeidsrekeningen meegeteld zijn, terwijl zij bij de Inkomensstatistiek niet meer meetellen.

5.6 Dga's

De dga's zorgen voor een verschil tussen het aantal werknemers en zelfstandigen. Evenals bij de EBB worden de dga's in de Inkomensstatistiek tot de zelfstandigen gerekend, terwijl ze in de Arbeidsrekeningen tot de werknemers worden gerekend.

5.7 Statistisch verschil

Er blijft een statistisch verschil over van 10 duizend personen: 67 duizend werknemers minder in de Arbeidsrekeningen en 57 duizend meer zelfstandigen dan in de Inkomensstatistiek.

5.7.1 Vergelijking Arbeidsrekeningen en Inkomensstatistiek, 2012

	Totaal	Werknemers	Zelfstandigen
	x 1 000		
1. Werkzame personen die in Nederland werken (AR)	8 836	7 399	1 436
2. Werkzame personen in institutionele bevolking	13	12	1
3. Werkzame personen overleden in 2012	6	5	1
4. Werkzame personen wonend in het buitenland	231	222	9
5. Personen werkzaam in het buitenland	35	28	6
6. Bijraming zwart werk en bijzondere groepen	435	23	412
7. Scholieren en studenten met inkomen uit werk	767	755	12
8. Uitkeringsontvangers met inkomen uit werk	135	99	35
9. Pensioenontvangers met inkomen uit werk	186	123	63
10. Verschil jaargemiddelde/ultimo stand van werkenden	271	234	37
11. Dga's	0	-210	210
12. Statistisch verschil (13-1+2+3+4-5+6+7+8+9-10-11)	10	67	-57
13. Personen met werk: voornaamste inkomens (Inkomensstatistiek)	7 378	6 280	1 098

6. Vergelijking EBB – Inkomensstatistiek

In 2012 behoorden er op basis van de EBB ruim 8,3 miljoen personen tot de werkzame beroepsbevolking: 7,1 miljoen werknemers en bijna 1,3 miljoen zelfstandigen. Van de

zelfstandigen waren de meeste (1,2 miljoen) zelfstandig ondernemers (inclusief dga's). Volgens de Inkomensstatistiek waren er 7,4 miljoen personen met voornamelijk inkomen uit werk, van wie 6,3 miljoen werknemers en 1,1 miljoen zelfstandigen. Ook hier ging het merendeels om zelfstandig ondernemers (779 duizend) en dga's (200 duizend). In tabel 6.5.1 zijn de verschillen tussen de gegevens uit de EBB en de Inkomensstatistiek gekwantificeerd. Er zijn een aantal verschilposten.

6.1 Leeftijdsafbakening

De werkzame beroepsbevolking wordt standaard gepresenteerd voor de bevolking van 15 tot 75 jaar. In de Inkomensstatistiek wordt iedereen meegenomen. Dit verschil van mensen jonger dan 15 en van 75 jaar of ouder kan bepaald worden op basis van de gegevens in de EBB (zie paragraaf 4.1).

6.2 Meewerkende gezinsleden

De meewerkende gezinsleden worden in de Inkomensstatistiek afgebakend met de meewerkaf trek en arbeidsbeloning. De fiscale partner van degene die meewerkaf trek ontvangt of arbeidsbeloning betaald is dan dus de meewerkende partner. In de Inkomensstatistiek worden daardoor alleen de meewerkende partners als meewerkende gezinsleden geteld. De meewerkende kinderen ontbreken. Volgens de EBB zijn er zo'n 7 duizend meewerkende kinderen.

6.3 Zwaartepuntypering

In de EBB bepaalt de hoofdbaan de indeling van de werkzame beroepsbevolking in werknemers en zelfstandigen. De hoofdbaan is de baan waarin de meeste uren gewerkt worden. De Inkomensstatistiek past een zwaartepuntypering toe, waarbij de belangrijkste bron van inkomen bepaalt in welke sociaaleconomische categorie een persoon terecht komt (zie paragraaf 5.4). Door op microniveau de (integraal waargenomen) sociaaleconomische categorie toe te voegen aan de EBB-data blijkt dat er 752 duizend scholieren of studenten met een gering inkomen zijn, die bij de EBB als werknemer of zelfstandige te boek staan. Evenzo wordt in de Inkomensstatistiek een deel niet als werknemer of als zelfstandige getypeerd omdat hun inkomen in 2012 voor een groter deel bestond uit een uitkering of pensioen. Het betreft 169 duizend uitkeringsontvangers en 208 duizend pensioenontvangers die volgens de EBB werknemer of zelfstandige zijn.

6.4 Dga's

De dga's kunnen op basis van de EBB niet apart onderscheiden worden van de zelfstandig ondernemers. De meerderheid geeft namelijk aan dat ze een eigen bedrijf hebben. Volgens de Inkomensstatistiek gaat het om 200 duizend dga's.

6.5 Statistisch verschil

Er blijft een statistisch verschil over van 115 duizend personen, 137 duizend werknemers minder in de EBB, en 16 duizend zelfstandigen minder in de Inkomensstatistiek.

Een belangrijke verklaring voor dit statistisch verschil zit in de wijze van waarneming. De EBB is gebaseerd op de eigen inschatting van de respondent en de Inkomensstatistiek op de fiscale registratie van de Belastingdienst. Wat de Belastingdienst ziet als een activiteit met betrekking tot arbeid, is het volgens de respondent misschien niet. Denk bijvoorbeeld aan iemand die ooit een boek heeft geschreven en hier nog altijd royalty's van ontvangt. Ook kan een EBB-respondent zichzelf als zelfstandige beschouwen, maar volgens de Belastingdienst toch een werknemer zijn (denk aan schijnzelfstandigen). Met name bij werkenden van wie onduidelijk is of ze tot de zelfstandigen moeten worden gerekend, is de kans groot dat de eigen inschatting afwijkt van het oordeel van de Belastingdienst. Dit speelt bijvoorbeeld bij het onderscheid tussen zelfstandig ondernemers en overige zelfstandigen ofwel resultaatgenieters, zoals de Belastingdienst hen noemt. Voorbeeld van een beroepsgroep die door de Belastingdienst nogal eens anders wordt geïnterpreteerd, zijn de kunstenaars. Hun werkzaamheden worden door de Belastingdienst gezien als resultaat uit overige arbeid. Zij kunnen niet altijd ondernemerschap aantonen, terwijl ze dit van zichzelf mogelijk wel vinden. Dit zorgt deels voor de verschillen tussen de cijfers over zelfstandig ondernemers en overige zelfstandigen.

6.5.1 Vergelijking EBB en Inkomensstatistiek, 2012

	Totaal	Werk-nemers	Zelf-standigen	waaronder			
				zelfstandig onder-nemer	dga	mee-werkend gezinslid	overige zelf-standige
	x 1 000						
1. Werkzame beroepsbevolking (EBB)	8 330	7 057	1 273	1 154	0	46	73
2. Werkzame personen jonger dan 15 jaar	47	42	5	0	0	5	0
3. Werkzame personen van 75 jaar en ouder	15	6	9	7	0	0	2
4. Werkzame personen die in Nederland wonen (1+2+3)	8 392	7 105	1 287	1 161	0	51	75
5. Meewerkende kinderen	0	0	7	0	0	7	0
6. Scholier/student met inkomen uit werk	752	722	30	14	0	2	14
7. Uitkeringsontvangers met inkomen uit werk	169	120	48	44	0	1	1
8. Pensioenontvangers met inkomen uit werk	208	120	88	74	0	2	13
9. Dga's	0	0	0	-200	200	0	0
10. Statistisch verschil (11-1-2-3+5+6+7+8+9)	-115	-137	16	48	2	14	-47
11. Personen met werk: voornaamste inkomen (Inkomensstatistiek)	7 378	6 280	1 098	779	200	25	94
12. Personen van wie werk niet voornaamste inkomensbron is	2 382	1 722	660	244	40	16	361
13. Personen met werk: totaal aantal inkomensbronnen (Inkomensstatistiek) (11+12)	9 760	8 002	1 758	1 023	240	41	455

7. Vergelijking Arbeidsrekeningen – SWL

De uitkomsten van de Arbeidsrekeningen en de SWL over het aantal banen van werknemers lijken elkaar niet veel te ontlopen. Dit is echter het gevolg van twee tegengestelde effecten. Enerzijds komt het aantal banen van werknemers bij de Arbeidsrekeningen hoger uit dan bij de SWL. Dat komt ten eerste doordat er bij de Arbeidsrekeningen een bijraming is gemaakt voor twee specifieke groepen (zwart werk uitzendbureaus en lokaal personeel Nederlandse ambassades). Ten tweede omvatten de Arbeidsrekeningenuitkomsten alle bedrijfstakken, terwijl in de SWL-publicaties de bedrijfstakken huishoudens en extraterritoriale organisaties buiten beschouwing worden gelaten. Anderzijds komt het aantal banen van werknemers bij de Arbeidsrekeningen lager uit, doordat beide statistieken een andere baandefinitie hanteren. De Arbeidsrekeningen telt een werknemer bij een bedrijf altijd als één baan in (de werknemer kan wel tegelijkertijd bij meerdere bedrijven werkzaam zijn). Bij de SWL kan een werknemer binnen een bedrijf op hetzelfde moment meerdere banen tegelijk hebben, overeenkomstig de bij de polisadministratie opgegeven dienstbetrekkingen. Dat kan bijvoorbeeld gelden voor een leraar die twee aanstellingen heeft bij een scholengemeenschap.

7.1 Vergelijking Arbeidsrekeningen en SWL, 2012

	waaronder	
	Banen van werknemers	dga's
	x 1 000	
1. Banen van werknemers (AR)	7 908	223
2. Bijraming zwart werk uitzendbureaus	30	0
3. Lokaal personeel Nederlandse ambassades e.d.	2	0
4. Bedrijfstak huishoudens	49	0
5. Bedrijfstak extraterritoriale organisatie	0	0
6. Baandefinitie ¹⁾	45	1
7. Banen van werknemers (SWL) (1–2–3–4–5+6)	7 872	224

¹⁾ Bij AR telt een werknemer binnen een bedrijf altijd voor één baan mee; bij de SWL kan een werknemer bij één bedrijf tegelijkertijd meerdere banen hebben.

8. Vergelijking Inkomensstatistiek– Bedrijvendemografie

De Inkomensstatistiek kan gecombineerd worden met bedrijfsgegevens uit het ABR. Daarom wordt ook nog een vergelijking van de Inkomensstatistiek met Bedrijvendemografie gemaakt.

Volgens de bedrijfsdemografische gegevens waren er in 2012 bijna 1,3 miljoen bedrijven waar een zelfstandig ondernemer of een dga de dagelijkse leiding had (bij Bedrijvendemografie wordt dit totaal zelfstandig ondernemer genoemd). Volgens de Inkomensstatistiek waren er 1 miljoen personen met inkomen uit zelfstandig ondernemerschap, 240 duizend personen met inkomen als dga, 41 duizend meewerkende gezinsleden en 455 duizend overige zelfstandigen.

8.1 Populatie

De bedrijvenpopulatie heeft als kader het ABR en de bron van eenheden in het ABR is het bedrijvenregister van de Kamer van Koophandel (KvK). Bedrijvendemografie beschrijft dus kenmerken van bedrijven, dit in tegenstelling tot de Inkomensstatistiek, die is gebaseerd op fiscale gegevens van de Belastingdienst en personen en huishoudens beschrijft. Een kenmerk van een bedrijf is de rechtsvorm. Met behulp van de rechtsvorm kunnen zelfstandig ondernemers en dga's worden afgeleid (zie ook tabel 3.5.1). Eenmanszaken en samenwerkingsverbanden worden gezien als zelfstandig ondernemers en BV's als dga's. Het gaat om de bedrijven van personen die een eigenaarsrelatie met en/of de dagelijkse leiding in een bedrijf hebben.

Vaak wordt het aantal bedrijven met één werkzame persoon gebruikt als benadering van het aantal zelfstandigen zonder personeel. In 2012 zijn er volgens de bedrijvenpopulatie 974 duizend bedrijven met één werkzame persoon. Het aantal werkzame personen wordt vastgesteld op basis van de werknemers op de loonlijst inclusief meewerkende firmanten, eigenaren en familieleden. Voor bedrijven met een bepaalde rechtsvorm, bijvoorbeeld eenmanszaak en VOF, worden afhankelijk van de rechtsvorm één of twee werkzame personen opgeteld bij het loonlijstpersoneel om het aantal werkzame personen te bepalen. Dit betekent bijvoorbeeld dat een VOF altijd minimaal twee werkzame personen heeft en dus nooit als zelfstandige zonder personeel wordt gezien. In de Inkomensstatistiek worden bij het afbakenen van zelfstandigen zonder personeel voor de zelfstandig ondernemer de loonkosten gebruikt en voor de dga's de werkzame personen uit het ABR.

8.2 Wijze van waarneming

Een inschrijving bij de KvK is in het geval van eenmanszaken voldoende om in de bedrijvenpopulatie terecht te komen, terwijl er wellicht nog geen economische activiteit is en nog geen belastingaangifte nodig is. Dit betekent dat Bedrijvendemografie meer eenmanszaken (zelfstandig ondernemers) waarneemt dan de Inkomensstatistiek. Anderzijds zijn er belastingplichtige personen zonder dat ze ingeschreven staan bij de KvK. Bedrijven anders dan een eenmanszaak (maatschap, VOF, BV) worden in het ABR actief verklaard wanneer deze BTW-omzet hebben gegenereerd of werknemers in loondienst hebben volgens de Polisadministratie. Uit de winstaangifte inkomstenbelasting blijkt ook dat er administratieve eenheden bestaan die (nog) niet in het ABR zijn opgenomen. Dit houdt in dat er in de Inkomensstatistiek zelfstandig ondernemers zijn opgenomen die (nog) niet in het ABR zitten.

Er is overlap tussen het aantal zelfstandig ondernemers en dga's uit de bedrijvenpopulatie en uit de Inkomensstatistiek, maar er zijn ook verschillen. Bij de rechtsvorm eenmanszaak

is de ondernemer gelijk aan de onderneming. Bij samenwerkingsverbanden (VOF en maatschap) zijn er meerdere ondernemers binnen één onderneming. Voor BV's geldt dat er in de praktijk vaak één dga per BV aanwezig is (68 procent), maar geen of twee dga's komt ook voor. Een ondernemer kan ook meer dan één bedrijf hebben. Als een ondernemer twee bedrijven heeft wordt er in de Inkomensstatistiek één zelfstandig ondernemer geteld en in de bedrijvenpopulatie worden er twee bedrijven van zelfstandig ondernemers geteld.

8.3 Periode waarop de cijfers betrekking hebben

De bedrijvenpopulatie is een momentopname op de eerste dag van het jaar (standcijfer), terwijl de inkomensgegevens betrekking hebben op een heel jaar. Dit betekent dat in de bedrijvenpopulatie de instroom van nieuwe zelfstandigen in de loop van 2012 ontbreekt ten opzichte van de Inkomensstatistiek.

8.4 Dga's

In 2012 waren er volgens Bedrijvendemografie 302 duizend BV's (dga's). Dit wijkt af van de 240 duizend dga's over wie de Inkomensstatistiek publiceert. Indien een dga meerdere BV's tegelijkertijd heeft, worden deze bij de Inkomensstatistiek samengeteld tot één inkomensbron (zie ook paragraaf 8.2). In het ABR worden ook de zelfstandige pensioenbv's meegeteld in het aantal BV's. Van de ruim 302 duizend BV's heeft ruim drie kwart een dga op de loonlijst, bij de rest is dit niet het geval. Het is namelijk mogelijk dat een dga zichzelf geen 'gebruikelijk loon' toekent en dus niet op de loonlijst van de BV terecht komt. Deze dga's worden ook niet als zodanig meegerekend door de Inkomensstatistiek.

8.5 Meewerkende gezinsleden en overige zelfstandigen

De meewerkende gezinsleden en overige zelfstandigen kunnen op basis van Bedrijvendemografie niet afgebakend worden. Volgens de Inkomensstatistiek gaat het om 41 duizend meewerkende gezinsleden en 455 duizend overige zelfstandigen.

8.6 Statistisch verschil

Nadat met alle verschillen rekening is gehouden blijft er een statistisch verschil over van 31 duizend personen/bedrijven, waarvan 27 duizend zelfstandig ondernemers en 5 duizend dga's meer in de Inkomensstatistiek.

8.6.1 Vergelijking Inkomensstatistiek en Bedrijvendemografie, 2012

	waaronder						
	Zelf-standigen	natuurlijke persoon/zelfstandig ondernemer ¹⁾	dga	meewerkende gezinlid	overige zelfstandige	zzp	zmp
	x 1 000						
1. Bedrijven van natuurlijke personen en dga's (Bedrijvendemografie)	1 298	996	302	0	0	1 004	294
2. BV's zonder dga op de loonlijst	67	0	67	0	0	0	0
3. Meewerkende gezinleden	41	0	0	41	0	0	0
4. Overige zelfstandigen	455	0	0	0	455	455	0
5. Statistisch verschil (6-1+2-3-4)	31	27	5	0	0	-60	25
6. Personen met werk: totaal aantal inkomensbronnen (Inkomensstatistiek)	1 758	1 023	240	41	455	1 399	319

¹⁾ Natuurlijke personen (Bedrijvendemografie) en Zelfstandig ondernemers (Inkomensstatistiek).

9. Gebruik van cijfers

In dit artikel is inzicht gegeven in de verschillen tussen cijfers over werknemers en zelfstandigen op basis van diverse CBS-statistieken en bronnen. De vraag die nog overblijft is wanneer welk cijfer over werknemers of zelfstandigen gebruikt moet worden? Dit is afhankelijk van het gebruikersdoel van de cijfers. Voor werkgelegenheidscijfers dienen de gegevens uit de Arbeidsrekeningen. Deze zijn immers gebaseerd op alle beschikbare bronnen en zijn de officiële cijfers hierover voor Nederland. Doordat de Arbeidsrekeningencijfers deel uitmaken van de Nationale Rekeningen, zijn de cijfers ook direct te relateren aan de andere cijfers over de Nederlandse economie, bijvoorbeeld over de productie. De Arbeidsrekeningencijfers worden alleen gedetailleerd naar geslacht, bedrijfstak, bedrijfsklasse en regio. Zodra detaillering naar meer kenmerken gewenst is, dan is dit beschikbaar in de EBB, de Inkomensstatistiek of – voor wat betreft de banen van werknemers – de SWL. De EBB is de meest actuele bron en wordt vooral gebruikt bij het relateren van cijfers over werkenden aan personen die niet werken: hoeveel procent van de Nederlandse bevolking heeft betaald werk? In de EBB is daarnaast informatie beschikbaar over meer achtergrondkenmerken zoals leeftijd, onderwijsniveau, herkomst en beroep. De EBB is echter een steekproefonderzoek, de mate van detail is beperkt. De Inkomensstatistiek is de bron wanneer informatie gewenst is over (arbeids)inkomen of vermogen. Er is voor verschillende kenmerken meer detaillering mogelijk doordat de gegevens integraal beschikbaar zijn, denk bijvoorbeeld aan regionale gegevens. De Inkomensstatistiek kan voor zelfstandigen tevens gecombineerd worden met bedrijfsgegevens uit het ABR. Wanneer informatie gewenst is over het bedrijf van de zelfstandigen, ligt bedrijvendemografie voor de hand. Gaat het om banen en lonen dan dient de SWL als bron.

Technische toelichting

Werkzame beroepsbevolking

Personen die betaald werk hebben.

Werkloze beroepsbevolking

Personen zonder betaald werk, die recent naar werk hebben gezocht en daarvoor direct beschikbaar zijn.

Niet-beroepsbevolking

Personen zonder betaald werk, die niet recent naar werk hebben gezocht of daarvoor niet direct beschikbaar zijn.

Sociaaleconomische categorie

Indeling van een persoon in een sociaaleconomische categorie. Alle verschillende inkomensbronnen die iemand heeft in een jaar, worden met elkaar vergeleken. Traditioneel was het hoogste bedrag in principe bepalend voor de sociaaleconomische categorie. Als eerste prioriteitsregel gold dat alle personen met inkomen uit eigen onderneming of die winstaangifte doen steeds als zelfstandige werden aangemerkt. Verder werden alle personen met studiefinanciering als student beschouwd, ook al hadden zij een andere bron met een hoger bedrag aan inkomsten. Personen zonder inkomen kunnen uiteraard niet nader ingedeeld worden: zij vallen in de categorie 'zonder inkomen'. Voor de andere categorieën werd een top-down benadering toegepast: zo werd eerst gekeken of inkomen uit arbeid of uitkering de belangrijkste hoofdcategorie is, en pas daarna welke post binnen de hoofdcategorie de belangrijkste was, enzovoort.

De volgende categorieën werden onderscheiden:

- Werknemer particulier bedrijf
- Ambtenaar
- Directeur-grootaandeelhouder (dga)
- Zelfstandige
- Overig actief
- Ontvanger werkloosheidsuitkering
- Ontvanger bijstandsuitkering
- Ontvanger uitkering sociale voorziening overig
- Arbeidsongeschikte
- Pensioenontvanger tot 65 jaar
- Pensioenontvanger 65 jaar of ouder
- Overig niet-actief
- Zonder inkomen

De nieuwe sociaaleconomische categorie onderscheidt de vier typen zelfstandigen: zelfstandig ondernemer, directeur-grotoaandehouder, meewerkend gezinslid en overige zelfstandige. Bovendien worden niet meer alle personen automatisch als zelfstandig ondernemer aangemerkt als er inkomen uit eigen onderneming of winstaangifte is. Als er substantiële andere inkomsten zijn, dan worden zelfstandig ondernemers en studenten ook meegenomen in de zwaartepuntbenadering. Kinderen, scholieren en studenten vormen ook twee nieuwe categorieën.

In de nieuwe sociaaleconomische categorie worden de volgende categorieën onderscheiden:

- Werknemer
- Directeur-grotoaandehouder (dga)
- Zelfstandig ondernemer
- Meewerkend gezinslid
- Overige zelfstandige
- Ontvanger werkloosheidsuitkering
- Ontvanger bijstandsuitkering
- Ontvanger uitkering sociale voorziening overig
- Ontvanger ziekte/arbeidsongeschiktheid
- Ontvanger pensioenuitkering
- Nog niet schoolgaand/scholier/student met inkomen
- Nog niet schoolgaand/scholier/student zonder inkomen
- Zonder inkomen

De cijfers in dit artikel zijn gebaseerd op de nieuwe sociaaleconomische categorie. In de Inkomensstatistieken worden personen voornamelijk ingedeeld in de oude categorieën. In de nabije toekomst stapt de Inkomensstatistiek ook over op de nieuwe sociaaleconomische categorie.

Rechtsvorm

De rechtsvorm van een bedrijf is de juridische eenheid waarin het bedrijf is gegoten. Er kan hierbij een onderscheid worden gemaakt tussen natuurlijke en rechtspersonen. Natuurlijke personen zijn onder andere de eenmanszaak, vennootschap onder firma (VOF) en maatschap. Nederlandse rechtsvormen met rechtspersoonlijkheid zijn onder andere de besloten vennootschap (BV), naamloze vennootschap (NV), vereniging en stichting. Wanneer een bedrijf meerdere onderliggende rechtsvormen heeft dan wordt de rechtsvorm toegekend van de juridische eenheid die als kern van het bedrijf kan worden beschouwd.

ILO-definitie werknemers- en zelfstandigenbanen

Werknemersbanen

‘Paid employment jobs are those jobs where the incumbents hold explicit (written or oral) or implicit employment contracts which give them a basic remuneration which is not directly dependent upon the revenue of the unit for which they work (this unit can be a corporation, a non-profit institution, a government unit or a household). Some or all of the tools, capital equipment, information systems and/or premises used by the incumbents may be owned by others, and the incumbents may work under direct supervision of, or according to strict

guidelines set by the owner(s) or persons in the owners' employment. (Persons in 'paid employment jobs' are typically remunerated by wages and salaries, but may be paid by commission from sales, by piece-rates, bonuses or in-kind payments such as food, housing or training.)'

Zelfstandigenbanen

'Self-employment jobs are those jobs where the remuneration is directly dependent upon the profits (or the potential for profits) derived from the goods and services produced (where own consumption is considered to be part of profits). The incumbents make the operational decisions affecting the enterprise, or delegate such decisions while retaining responsibility for the welfare of the enterprise. (In this context 'enterprise' includes one-person operations.)'

Bijlage

1. Karakteristieken van de belangrijkste CBS-statistieken over aantallen werknemers en zelfstandigen

	Arbeidsrekeningen	EBB	Inkomensstatistiek	SWL	Bedrijvendemografie
Populatie	Werkzame personen die werken in Nederland	Personen (15 jaar en ouder) die wonen in Nederland (excl. institutionele bevolking)	Personen die wonen in Nederland (excl. institutionele bevolking)	Banen van werknemers die werken in Nederland	Alle in Nederland gevestigde actieve bedrijven
Werkenden	Werkzame personen, banen, arbeidsjaren en gewerkte uren	Werkzame beroepsbevolking	Werknemers en zelfstandigen (actieven)	Banen van werknemers	Werkzame personen en werknemers van actieve bedrijven
Aantal werkenden in 2012	8 836 duizend	8 330 duizend	7 378 duizend	N.v.t.	N.v.t.
Waarneming	Integraal, polisbestanden en zelfstandigenbestanden plus bijraming zwart/illegal	Enquête onder personen en huishoudens obv steekproef	Integraal, inkomensgegevens van Belastingdienst	Integraal, Polisbestanden	Integraal, Kamer van Koophandel inschrijving gecorrigeerd voor inactiviteit
Frequentie	Jaar en kwartaal	Jaar, kwartaal en maand (maandcijfers niet voor werknemer/zelfstandige)	Jaar	Jaar	Kwartaal
Peildatum	Jaar- en kwartaalgemiddelden	Jaar-, kwartaal- en maandgemiddelden	Jaargemiddelden, populatie betreft echter ultimo jaarcijfer	Jaargemiddelde	1 januari van elk jaar
Seizoencorrectie	Seizoengecorrigeerde kwartaaluitkomsten naast oorspronkelijke uitkomsten	Seizoengecorrigeerde maand- en kwartaal uitkomsten naast oorspronkelijke uitkomsten (alleen voor arbeidspositie naar leeftijd en geslacht)	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Zwaartepunttypering	Werkzame personen met indeling in werknemers en zelfstandigen op basis van baan met meeste inkomen. Daarnaast ook publicatie alle banen van werknemers en zelfstandigen.	Werkzame beroepsbevolking met indeling in indeling in werknemers en zelfstandigen op basis van hoofdbaan (baan waarin meeste uren gewerkt wordt)	Indeling sociaaleconomische categorieën op basis van belangrijkste inkomensbron. Daarnaast ook publicatie van alle inkomensbronnen, bijvoorbeeld als zelfstandige.	N.v.t.	N.v.t.

1. Karakteristieken van de belangrijkste CBS-statistieken over aantallen werknemers en zelfstandigen (slot)

	Arbeidsrekeningen	EBB	Inkomensstatistiek	SWL	Bedrijvendemografie
Invalshoek voor definiëring werknemers/zelfstandigen	Economisch	Sociaaleconomisch	Sociaaleconomisch	Economisch	Sociaaleconomisch
Onderscheid naar typen zelfstandigen	N.v.t.	Zelfstandig ondernemer (incl. dga)/meewerkend gezinslid/overige zelfstandige en zzp/zmp/zzp-arbeid en producten	Zelfstandig ondernemer/dga/meewerkend gezinslid/overige zelfstandige en zzp/zmp	Dga's	BV's en natuurlijke personen worden onderscheiden, ofwel dga's en zelfstandig ondernemers
Detailtering van de uitkomsten	Bedrijfstak, bedrijfsklasse, geslacht en regio	Geslacht, leeftijd, herkomst, herkomst, positie huishouden beroep, voltijd/deeltijd, bedrijfstak, woonplaats etc.	Geslacht, leeftijd, herkomst, positie in het huishouden, bedrijfstak, inkomen en vermogen etc.	Geslacht, leeftijd, nationaliteit, bedrijfstak, arbeidsduur, bedrijfsgrootte etc.	Bedrijfstak (2e digit SBI)
Publicatiestrategie	In juni van jaar t worden de definitieve cijfers over t-3 gepubliceerd; de recentere cijfers zijn voorlopig	De gepubliceerde uitkomsten zijn direct definitief	Jaar t-1 is voorlopig, jaar t-2 is definitief	De gepubliceerde uitkomsten zijn direct definitief	De uitkomsten zijn eerst voorlopig en worden 18 maanden na afloop van het verslagjaar definitief
Uitkomsten vanaf	1950	1987	2011	2006	2007

Verklaring van tekens

Niets (blanco)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
.	Het cijfer is onbekend, onvoldoende betrouwbaar of geheim
*	Voorlopige cijfers
**	Nader voorlopige cijfers
2015–2016	2015 tot en met 2016
2015/2016	Het gemiddelde over de jaren 2015 tot en met 2016
2015/'16	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2015 en eindigend in 2016
2013/'14–2015/'16	Oogstjaar, boekjaar, enz., 2013/'14 tot en met 2015/'16

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever
Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.cbs.nl

Prepress
Studio BCO, Den Haag

Inlichtingen
Tel. 088 570 70 70, fax 070 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

© Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, 2016.
Verveelvoudigen is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.